

μου τῆς ἀδελφῆς του μετὰ τοῦ φίλου μου Κ. Περτινέου. Ὁ δὲ κύριος διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας, ἐδῶ παρὼν, ὡς γνωρίζων τὰ κατ' ἐμὲ, ἄς σὰς διαβεβαιώσῃ, ὅτι δύνασθε νὰ δεχθῆτε τὴν ἐγγύησίν μου. Καὶ ὅλην μου δὲ τὴν περιουσίαν σὰς παραχωρῶ εἰς ἀμοιβὴν τοῦ θησαυροῦ τὸν ὅποιον σὰς ἀπέδωκα.

— Ἐ! ἔ! . . . τώρα καταλαμβάνω, εἶπεν ὁ Λορμέλ. . . Πλὴν ἂν ὁ ἀνεψιός μου Γαστών. . .

— Ὡ πάτερ μου! ἀνεμώνησεν ἡ Κλάρα ἀσπασθεῖσα τὴν χεῖρά του.

— Κάμετε ὅ, τι θέλετε, θεῖέ μου, εἶπεν ὁ Γαστών· εἰς πολλὰς τοιαύτας περιστάσεις περιέπεσα. Καὶ ἂν ἐξακολουθήσουν, τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἤξεύρω τί θὰ γείνω.

— Βέβαια, ἐπιθύρυσεν ὁ Πεδρίλλος· κ' ἐγὼ εἶμαι τῆς αὐτῆς γνώμης.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

ΠΕΡΙ ΠΙΤΤΑΚΟΥ

ΤΟΥ

ΜΙΤΥΛΗΝΑΙΟΥ.

— 0 —

Δημοσιεύοντες τὸν ἐπόμενον περὶ Πιττακοῦ λόγον ὃν τινα ὁ Σχολάρχης Κ. Γ. Ἀριστείδης ἀπήγγειλεν ἐν Μιτυλήνῃ τὴν 30 Ἰανουαρίου τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, λόγον ἀποδεικνύοντα τὴν παιδείαν τοῦ ἀνδρός, καὶ τὸν διακατῇ αὐτοῦ ζῆλον ὑπὲρ τῆς διαδόσεως τῶν φώτων, δραττόμεθα τῆς εὐκαιρίας ἵνα ἐκφράσωμεν τὴν χαρὰν ἣν αἰσθανόμεθα, βλέποντες τοὺς ἐν τῇ δούλῃ Ἑλλάδι ὁμογενεῖς ἀμιλλωμένους περὶ παιδείας πρὸς τοὺς ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ. Ὁ λόγος τοῦ Κ. Ἀριστείδου ὡς καὶ ἡ ἐν Χάλκῃ παράστασις τῆς Ἑκάβης περὶ ἧς ἐγράψαμεν ἐν τῷ τελευταίῳ φυλλαδίῳ, ἀποδεικνύουσιν ὅτι πατρίς, θρησκεία καὶ σοφία προγονική, εἰσὶν αἱ τρεῖς ἀφετηρίαι καὶ συνάμα τὰ τρία τέρματα, ἀφ' ὧν ὁρμᾶται καὶ πρὸς ἃ σπεύδει ἀδιακόπως πᾶσα Ἑλληνική καρδιά.

— 0 —

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα

καὶ ἅπαντα ἡ φιλόμουσος ὁμήγουρις,

Κεκλημένος ν' ἀπαγγεῖλω καὶ ἐρέτος τὸν κατὰ ταύτην τὴν ἡμέραν καθιερωμένον πανηγυρικὸν λόγον, δὲν ἀπεδυσπέτησα πρὸς τὴν ἐντολήν, ἀλλ' ἄσμενος ἀποδεχθεὶς ταύτην ἐχώρησα πρὸς τῆς ἐκτέλεσίν της τὸ μὲν, γινώσκων ὅτι ἐκπληρῶν χρέος ἱερὸν, συντελῶ, ὅση δύναμις, καὶ εἰς τὴν ἐπικόσμησιν τῆς ἐπιτήμητις ἡμέρας, τὸ δὲ, πεπειραμένος καὶ ἄλλοτε

τῆς ὑψηλῆς εὐνοίας μετ' ἧς οὕτως εὐμενῶς τὸ σεβαστὸν τοῦτο ἀκροατήριον ἀπεδέξατο τοὺς λόγους μου ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τούτου βήματος ἀπαγγελλομένου. Ἀλλ' ὅτε, τῆς πρώτης ὁρμῆς παρελθούσης, ἠθέλησα νὰ σκεφθῶ ὠριμώτερον περὶ τῆς τοῦ λόγου περιβολῆς, ἐνέπεσα εἰς ἀπορίαν δυσapakάλλακτον, οὐχὶ ὅτι ἠπόρουν τί καὶ φράσω ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, ἀλλὰ διότι δὲν ἠθέλον νὰ βαδίσω τὴν τετριμμένην ὁδὸν καὶ νὰ εἶπω ἀπλῶς τὸ τυπικὸν τῆς ἡμέρας ἐγκώμιον. Πρὸ ἐτῶν ἦδη καθιερωθείσης τῆς ἡμέρας ταύτης, ὡς ἐορτῆς τῆς παιδείας, πολλάκις καὶ παρὰ πολλῶν ἀπὸ τε τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐκκλησίας ἁρμόζοντος καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Σχολῆς ἐξυμνήθη κατ' ἀξίαν ἡ παιδεία, καὶ διὰ μακρῶν καὶ ζωηρότατα διεγράφη ὁ σκοπὸς τῆς ἡμέρας· καὶ οὐδεὶς ὅστις δὲν κατενόησε κατὰ βάθος ὅτι ἡ πατρίς σήμερον ἐνθεν μὲν ἐξηγεῖ πανδήμιος τὴν βαθεῖαν αὐτῆς εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς ὁπωσδήποτε εὐεργετήσαντας αὐτήν, ἐνθεν δὲ τείνει τὰς χεῖρας πρὸς τὰ τέκνα τῆς εἰς αἵτησιν εἰλικρινοῦς καὶ γενναίας συνδρομῆς διὰ τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω προαγωγὴν αὐτῆς.

Ἀπὸ τοιούτων διανοημάτων ὁρμώμενος, δὲν εἶναι ἄρα δυνατόν, εἶπον κατ' ἐμαυτὸν, χαίρειν εἰσας τὰ κοινὰ καὶ συνήθη, νὰ ζητήσῃ τις ἄλλοθι που ὑπόθεσιν λόγου ἀξίαν τῆς ἡμέρας; Δὲν εἶναι ἀρμόδιον πρὸς τοιοῦτον φιλόμουσον Ἀκροατήριον, παραλείπων τις τὰ γνωστὰ καὶ μόνον ταῖς λέξεσι διάφορα, πράγματι δὲ καὶ κατ' οὐσίαν τὰ αὐτὰ τοῖς πολλάκις πρότερον εἰρημένους, νὰ πραγματευθῇ ἐπιστημονικὸν τι θέαμα ἢ ἱστορικὸν ἢ τι τῶν τοιούτων; Πῶς ὅχι, εἶπον, ἀφοῦ καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος συνεπιλαμβάνεται ἡμῖν, τῆς μὲν ἡμέρας ταῖς ἀγναῖς τῆς Μνημοσύνης κόραις καθιερωθείσης, τοῦ δὲ τόπου, ἐν ᾧ ἡ πολυπληθὴς αὕτη συνῆλθεν ὁμήγουρις, ἱεροῦ ὄντος αὐτῶν καταγωγίου; Εὕρισκον λοιπὸν ὅτι ἡ διευκρίνισις μέρους τινὸς τῆς ἰδιαίτερας ἱστορίας τῆς Λέσβου, ἢ ἡ ἀφήγησις τοῦ εἰς ἐνδόξου τινὸς τῶν ἀνδρῶν αὐτῆς, ἠθέλεν εἶναι ἀντικείμενον ἀξιοσπούδαστον καὶ ὠφελείας οὐκ ἄμοιρον, ἅμα δὲ καὶ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέρον εἰς τοὺς ἀκροατάς, σύμφωνον δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐμὴν κλίσιν, διακαιομένου ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ ἴδω ὅσον εἶόν τε πλήρη καὶ συνεχῇ ἱστορίαν τῆς Λέσβου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ παρόντος καιροῦ, ἔργον ἀληθῶς μυρίων εὐχῶν ἄξιον, ἐμοὶ δὲ καὶ παντὶ Λεσβίῳ μέλημα ποθεινότατον.

Προελόμενος δὲ νὰ διαλάβω περὶ τοῦ δευτέρου τῶν ρηθέντων δύο ἀντικειμένων διὰ τε τὸ εὐσύνοπτον καὶ πρὸς τὴν ἡμέραν ἀρμοδιώτερον, ἦρα τὸ παραπέτασμα τῆς ἀρχαιότητος, καὶ εἰσδύσας εἰς τὸ βάθος τῶν αἰώνων ἀνεζήτησα τὸν ἐνδοξόν ἄνδρα τῆς Λέσβου τὸν μέλλοντα σήμερον ν' ἀπασχολήτῃ τὴν ὑμετέραν ἀκρόασιν. Εὕρον λοιπὸν προκαθήμενον πάντων τῶν εὐκλεῶν τῆς Νήσου ἀνδρῶν, τὸν γεγαρόν Πιττακὸν τὸν Μιτυληναῖον, καὶ περὶ τούτου ἔσται ὁ λόγος μου σήμερον, ὅστις ἀπέχων πάσης ἀκαιροῦ ἀξιώσεως, ἀνατιθέμενος δὲ μόνον ὡς ἀπαρχή τις εἰς τὴν μνήμην τοῦ σοφοῦ ἀνδρός, θεωρεῖσθαι

μᾶλλον ὥς μικρὸν δοκίμιον καὶ ὥς νύξιν πρὸς συγγραφὴν τελειωτέρου περὶ αὐτοῦ ὑπομνήματος.

Σύμπασα ἡ ἀρχαιότης ὁμολογεῖ ὁμοφώνως τὸν Πιπτακὸν ὡς ἓνα τῶν διασημοτέρων ἀνδρῶν τῆς Λέσθου, καὶ τάσσει αὐτὸν μεταξὺ τῶν πρώτων τῆς σοφῆς Ἑπτανδρίας τῆς Ἑλλάδος. Ἡρόδοτος, Πλάτων, Ἀριστοτέλης, Πλούταρχος, Στράβων καὶ πλείστοι ἄλλοι σεβασμένως μνημονεύουσι τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, οἱ μὲν θαυμάζοντες τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ σύνεσιν, οἱ δὲ τὴν στρατηγικὴν ἐμπειρίαν, οἱ δὲ τὴν σοφίαν, τινὲς δὲ καὶ τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ εὐφυΐαν· διότι καθὼς, προϊόντος τοῦ λόγου, θέλομεν ἰδεῖ, ἐν ἅπασιν ἠδ' ἀκρίβηται ὁ ἀνὴρ. Ἐπειδὴ δὲ βιογραφία τις λεπτομερὴς καὶ συνεχὴς δὲν ὑπάρχει ἡ δὲν σώζεται μέχρις ἡμῶν, ἐξαίρουμένης τῆς συντόμου καὶ ἀτελοῦς Διογένους τοῦ Λαερτίου, καθ' ἣν ἐγράφη καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Γάλλου Φενελῶνος, ἐλείπετό μοι, οἶονεὶ καλαμωμένῳ ὀπίσω τραγητῶν, νὰ συλλέξω ὅ,τι παρὰ τοῖς σωζομένοις καὶ ἐμοὶ ἐφικτοῖς τῶν συγγραφέων μνημονεύεται σποράδην περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν διεσπαρμένων τούτων εἰδήσεων νὰ συρράψω, εἰ μὲν ὅχι βίον, ἀλλὰ συνεχῆ τινα ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὸν νομοθέτην τῆς Μιτυληνῆς.

Εἰ μὲν ἀκριβῶς δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῇ ὁ χρόνος τῆς γεννήσεως τοῦ Πιπτακοῦ, δὲν εἶναι ὅμως καὶ παντάπασιν ἀνυπαίρετος ὁ προσδιορισμὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς πιθανότητος δυνατόν νὰ τεθῇ ἡ γέννησις αὐτοῦ περὶ τὴν 34 Ὀλυμπ., ἥτοι περὶ τὸ 640 ἔτος Π. Χ. Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐν τῷ Βίῳ τοῦ Πιπτακοῦ λέγει· «Ἦκμασε μὲν οὖν περὶ τὴν 42 Ὀλυμπιάδα· ἐτελεύτησε δὲ τῷ γ'. ἔτει τῆς 52 Ὀλυμ. βιὸς ἔτη 70 ἤδη γηραιός. » Ὡστε τῆς ἀκμῆς τοῦ ἀνθρώπου λογιζομένης ἀπὸ τοῦ 25 καὶ 30 ἔτους τῆς ἡλικίας, ἡ γέννησις τοῦ Πιπτακοῦ συμπίπτει, ὡς ἀνωτέρω ἐρρέθη, περὶ τὴν 34 Ὀλυμπιάδα (*). Εἶναι δὲ ἀξιοσημεῖωτος ἡ ἐποχὴ αὐτῇ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἱστορίᾳ, ὡς ἀποτελοῦσα, οὕτως εἰπεῖν, τὸ μεταίχμιον τὸ διαχωρίζον τοὺς ἡρώεαυς ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος. Κατ' αὐτὴν τὰ διαπαιδαγωγοῦντα τοὺς λαοὺς μυθεύματα καὶ πλάσματα τῆς φαντασίας ἤρξαντο νὰ χάνωσι τὴν γοητείαν των καὶ ν' ἀποχωρῶσιν ἐνώπιον τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ἔργων τοῦ νυὸς καὶ τῆς κρίσεως. Τῶν ἡρώων καὶ τῶν ἡμιθέων ὁ ὕμνου-μενος βίος παροράται, καὶ βίος θετικώτερος καὶ πραγματικώτερος διαδέχεται αὐτόν· ἡ ὕλη ὑποχωρεῖ εἰς τὸ πνεῦμα, ἡ ῥώμη εἰς τὴν παιδείαν καὶ ἀρετὴν, καὶ αὐτὸς ὁ ἑμμετρος λόγος εἰς τὸν πεζόν· αἱ πόλεις οἰκίζονται μονιμώτερον, καὶ τὰ πολιτεύματα διαμορφοῦνται καὶ ῥυθμίζονται ἐπὶ τὸ εὐνομιώτερον. Τοιαύτη ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ὁ Πιπτακὸς ἐγεννήθη καὶ ἤκμασεν, ἐποχὴ τῆς ἀληθινῆς ἐκπολι-

τίσεως καὶ ἐκπαιδεύσεως τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν συνετέλεσε τὰ μάλιστα καὶ Πιπτακὸς ὁ Μιτυληναῖος.

Ὅποια μὲν τὰ κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν τοῦ ἀνδρός, οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων μνημονεύει. Εἰκάζεται ὅμως εὐκόλως ὅτι, ἐξ εὐπατριδῶν καταγόμενος, ἔτυχε τῆς προσηκούσης ἀγωγῆς, καὶ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἐξεπαιδεύθη ἀξίως τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ. Διότι ἀνευ ἀνατροφῆς ἐλευθέρας καὶ παιδείας ὕψους ἀδύνατον εἶναι αὐτομάτως ν' ἀναπτυχθῶσιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ αἱ μεγάλαι ἐκείναι ἀρεταὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας, δι' ὧν καὶ ἑαυτὸν, καὶ τὴν πατρίδα, καὶ τὸ ἔθνος αὐτοῦ ὀλόκληρον ὠφελεῖ καὶ δοξάζει. Ἐφηβὸς ὁ Πιπτακὸς ὑπηρετήσεν εἰς τὸν στρατὸν κατὰ τοὺς πολέμους, οὓς ἡ Μιτυλήνη, αὐξηθεῖσα εἰς δύναμιν ὑπὲρ πάσας τὰς Αἰολικὰς πόλεις, ἠναγκαζέτο νὰ πολεμῇ, ἵνα τὰς ἐν τῇ παρακειμένῃ Ἡπειρῷ ἀποικισθεῖσας ἢ κυριευθεῖσας πόλεις κατέχη ὑπὸ τὸ κράτος της. Διότι κατὰ τὸν Στράβωνα (ΙΓ'. σελ. 116—622) μετὰ τῆς Κύμης ἡ Λέσθος ἦν μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰολικῶν πολισμάτων, τριάκοντα περίπου τὸν ἀριθμὸν περὶ τὴν Ἰδην, ὅρος τῆς Τρωϊκῆς χώρας, κειμένων. Ἐκυρίευσαν δὲ οἱ Μιτυληναῖοι καὶ πολλὰς πόλεις τῆς Μυσίας, τὰς καλουμένας Ἀκταίας, οἷαι ἦσαν Γάργαρα, Ἄσσοι, Ἀντανδρος καὶ πολλαὶ ἄλλαι. (Θουκ. Δ'. 52). Ἐτι δὲ καὶ περὶ τοῦ πεδίου τῆς Θήβης, ἥτοι τοῦ Ἀδραμυττίου πολλοὺς πολέμους ἐποιήσαντο οἱ Λέσθιοι πρὸς τοὺς ἄλλους Αἰολεῖς, περιμαχῆτου οὕσης τῆς χώρας διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς γῆς.

Εἰς τοὺς συχνοὺς λοιπὸν τούτους πολέμους ἐγγυμνασθεῖς καὶ ἐευδοκιμήσας ὁ Πιπτακὸς καὶ πεῖραν λαβὼν τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων ἐφείλκυ-σεν εἰς ἑαυτὸν τὴν προσοχὴν τῆς πατρίδος του, ὅτε περὶ τὴν 43 Ὀλυμπ. ἄγοντος δηλ. αὐτοῦ τὸ 36 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐξ ῥάγῃ ὁ περὶ Σιγείου δεινὸς καὶ μακρὸς πόλεμος τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Μιτυληναῖους. Ἦν δὲ τὸ Σίγειον πόλις τῆς Τρωϊκῆς χώρας ἐν ἐπικαίρῳ κτισμένον τόπῳ τοῖς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον εἰσπλέουσι. Ταῦτο ἐπιτειχίσαντες οἱ Μιτυληναῖοι δι' Ἀρχιάννακτος τοῦ συμπολίτου αὐτῶν (Στραβ. ΙΓ'. §. 38), συμπεριέλαβον μετὰ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ ταύτην τὴν χώραν ἰδίων κτισμάτων, ὑπὸ τὴν ἑαυτῶν κυριαρχίαν. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι διὰ νὰ ἐξασφαλίσωσιν ἰσως τὴν κατὰ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Θράκην θαλασσοπλοίαν καὶ ἐμπορίαν των διενοήθησαν τὴν κατάκτησιν τοῦ Σιγείου, προβάλλοντες τὸ κοινὸν αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν συμμασχομένων εἰς τὴν κατὰ τῆς Τροίας ἐκστρατείαν δικαίωμα ἐπὶ τῆς κατοχῆς τῆς Τρωϊκῆς χώρας. « Ἀποδεικνύντες λόγῳ οὐδὲν μᾶλλον Αἰολεῦσι μετιὸν τῆς Ἰλιάδος χώρας ἢ οὐ καὶ σφίσι καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι περ τῶν Ἑλλήνων συνεπρήξαντο Μενελάῳ τὰς Ἑλένης ἀρπαγὰς. » (Ἡροδ. Ε'. §. 94).

Ἐν τῷ πολέμῳ λοιπὸν τούτῳ οἱ Μιτυληναῖοι εἰ-λοντο στρατηγὸν τὸν Πιπτακὸν, τῶν Ἀθηναίων στρα-

(*) Ὁ Γάλλος Φενελῶν καὶ τοι παραδεχόμενος τὴν χρονολογίαν τοῦ Δ. Λαερτίου καὶ τὴν κατ' αὐτόν διάρκειαν τῆς ζωῆς τοῦ Πιπτακοῦ, θέτει παραδόξως τὴν γέννησιν του τὴν 29 Ὀλυμπ. Ὁ δὲ Λουκιανὸς ἐν τῷ περὶ Μακροβίων ΙΗ'. συγκαταλέγει τὸν Πιπτακὸν μετὰ τῶν ἑκατονταετῶν.

τηγουμένων ὑπὸ Φρύωνος ἀνδρὸς μεγάλου καὶ ῥωμαλέου, καὶ παγκράτιον νικήσαντος κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπασχε κακῶς ἐν τῷ πολέμῳ ὁ Πιττακὸς, δὲν ὑπεχώρει ὁμῶς καὶ εἰς τὴν ὑπεροπλίαν τοῦ ἐχθροῦ. Ὅτε δ' ἐπειτα ὁ Φρύων ἐπεριδόμενος εἰς τὴν ἀθλητικὴν αὐτοῦ ῥώμην προεκάλεσε τὴν διὰ μονομαχίας λύσιν τῆς διαφορᾶς, ὁ Πιττακὸς ἄσμενος δεχθεὶς τὴν πρόκλησιν ἐπαρουσιάσθη ὁ ἴδιος ἐνώπιον τοῦ φοβεροῦ ἀντιπάλου, καὶ διὰ στρατηγήματος πάνυ εὐφυοῦς καὶ ἀστείου κατέβαλεν αὐτόν. Διότι ἀντὶ παντός ὅπλου λαβὼν ἀλειτουργικὴν σκευὴν, μετὰ τοσαύτης ἐπιτηδειότητος ἐπλησίασε τὸν ἐχθρόν, ὥστε αἶφνης καὶ ἀπροσδοκῆτως περιέβαλεν αὐτὸν ὡς ἰχθὺν εἰς ὃ ἐκρυπτεν ὑπὸ τὴν ἀσπίδα δίκτυον, καὶ διὰ τῆς ἀλειτουργικῆς τριαινῆς διαπείρας ἀπέκτεινε. (Πολύαιν. Στρατηγ. Βιβ. Ι.)

Τὸ κατόρθωμα τοῦτο τοῦ Πιττακοῦ ὁ Πλούταρχος ἐννοᾷζει μέγιστον καὶ κάλλιστον τῶν ἔργων τοῦ ἀνδρὸς, καὶ πικρῶς καταμέμφεται τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ περὶ κακοηθείας Ἡροδότης συγγράμματι αὐτοῦ (§. 15), ὅτι διηγούμενος τὰ κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον, παρέδραμε μὲν τὴν ἀνδραγαθίαν τοῦ Πιττακοῦ, ἐπαιήσατο δὲ μνείαν τοῦ ποιητοῦ τοῦ Ἀλκαίου, ὅστις παρὼν ἐν τινὲ μάχῃ τῶν κατὰ τὸ Σίγειον γενομένων, ῥίψας τὰ ὅπλα σώζεται διὰ τῆς φυγῆς (Ἡροδ. Β'. §. 95). Καὶ τὰ μὲν ὅπλα ἀναρτῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ δὲ ῥίψας τις ποιητὴς ἀναγγέλλει τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν εἰς τοὺς ἐν Μιτυλήνῃ φίλους δι' ἄσματος, οὗ τὸ ἐξῆς ἀπόσπασμα διέσωσεν ὁ Στράβων (Π'. §. 38): « Ἀλκαῖος σῶας ἄρει· ἔντεα δ' αὖ καὶ τὰν τὰν ἀλεκτορὶν ἐς Γλαυκωποῦ ἱερὸν ἐκρέμασαν Ἀττικοί. »

Ἡ ἀριστεία ὁμῶς τοῦ Πιττακοῦ δὲν φαίνεται βαλοῦσα πέρας εἰς τὸν μακρὸν τοῦτον πόλεμον· διότι μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο ἀνάγκη νὰ προσκληθῇ ὁ τῆς Κορίνθου τύραννος Περίανδρος διαιτητὴς τῶν διαμαχομένων. ὅστις καὶ ἐπεδίκασε τὸ χωρίον τοῖς Ἀθηναίοις. (Ἡροδ. ἐνθα ἀνωτέρω). Οὐχ ἦττον ὁμῶς οἱ Μιτυληναῖοι ὁρμώμενοι καὶ μετὰ ταῦτα ἐκ τοῦ Ἀχιλλείου, πολιέματος ὀχυροῦ, διήρπαζον τὴν χώραν τοῦ Σιγείου ἣν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνέμοντο.

Ἐπιστρέψαντα δὲ τὸν Πιττακὸν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας, οἱ Μιτυληναῖοι ὑπεδέχθησαν ἐν θριάμβῳ, καὶ μεγάλας ἐτίμησαν τιμαῖς, καὶ μέρος γῆς καρποφόρου ἐδώρῃσαντο αὐτῷ, ἦν ὁμῶς ἀνέθηκεν ἱερὰν τοῖς θεοῖς, τοσοῦτον ἀποτεμώμενος αὐτῆς εἰς ἰδίαν χρῆσιν, ὅσον τόξον ῥιφθὲν ὑπ' αὐτοῦ διέλαβε (Πλουτ. Περὶ Κακοηθ. Ἡροδ. §. 15) διδάσκων οὕτω τὴν αὐτάρκειαν καὶ ἀφιλοκέρδειαν ἐν ἔργῳ καὶ οὐχὶ ἐν λόγοις μόνον. Ἡ μεγίστη δὲ τῶν τιμῶν ἀπεδόθη αὐτῷ ὅτε ἡ πατρίς κατατρυχομένη ὑπὸ στάσεων ἐσωτερικῶν καὶ ταραχῶν, τὸν Πιττακὸν μόνον ἔκρινεν ἱκανὸν νὰ τὴν σώσῃ τῶν δεινῶν τούτων, περιβαλοῦσα αὐτὸν διὰ τῆς ἀνωτάτης ἐξουσίας, ἥτις κατὰ τὴν γλῶσσαν τῶν Αἰολέων ἐλέγετο Αἰσμηνητεία, οἷον αἰ ἀρχὴ νέμουσα ἐκάστοις τὰ αἶσιμα, ἦτοι τὰ δίκαια καὶ προσήκοντα. (Ἀριστοτ. Πολιτ. Γ'.

Θ'. 5—6. καὶ Διον. Ἀλικαρ. Βιβ. Β'. Ε'. §. 73).

Ἄς ἀνατρέξωμεν δὲ μικρὸν εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους τῆς νήτου, καὶ ἄς ἐρευνήσωμεν, εἰ δυνατόν, τίς ἡ αἰτία τῶν τοιούτων ταραχῶν ἐν Μιτυλήνῃ. Οἱ Αἰολεῖς ἀποικίσαντες πρὸ πέντε περίπου γενεῶν τὴν Λέσβον δὲν ἦσαν ἔθνος τι ὁμόφυλον καὶ ὁμογενές. Διότι ὁ λαὸς οὗτος ὁρμώμενος ἐκ τῆς Γελοποννήτου καὶ τῆς Ἑλλάδος συνεπήγετο μεθ' αὐτοῦ καὶ ὅτους λαοὺς ἀπῆντα καθ' ὅδον, εἴτε δυσκρηττημένους πρὸς τὴν ἀρχοντα οἶκον τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἢ καὶ ἐπ' ἐλπίδι μεζόνων ἀπολαύσεων. Διὰ τοῦτο μετὰ τῶν Αἰολέων ἐπώκησαν εἰς Λέσβον καὶ Ἀχαιοὶ, Βοιωτοὶ, Πελασγοὶ καὶ εἰ τινας ἄλλαι, ἰσως δὲ καὶ Θράκες, ἐὰν ἀποικίῃ τις διήλθε διὰ τῆς Θράκης. Ἐκ τούτου ἴσως καὶ ὁ τοῦ Πιττακοῦ πατὴρ Ἰρράδιος λέγεται Θράξ, ὡς ἔλκων τὸ γένος ἐξ ἐποικίσεως Θρακικῆς. Τοιαύτην τινὰ ἰδέαν ἐξηγεῖ ἴσως καὶ ὁ Πλάτων ἐνομάζων ἐν τῷ Πρωταγόρᾳ τὸν Πιττακὸν βαρβαρόφωνον (§. 31). Ἐπόμενον δὲ ἡ ἰσχυροτέρα τῶν φυλῶν νὰ ἀρχῇ τῆς ἀποικίας. Καθόσον ὁμῶς ἡ κρατοῦσα φυλὴ δὲν ἐκπροσωπεῖται ὑπ' ἀνδρῶν ἀξίων καὶ ἱκανῶν, κατὰ τοσοῦτον νὰ ἐκπίπτῃ τῆς ἀρχῆς καὶ νὰ τὴν διαδέχηται ἑτέρα φυλὴ καὶ γε-εὶ ἱκανωτέρα. Τοιαύτην κρατοῦσαν γενεὰν ἐν Μιτυλήνῃ ἀπαντῶμεν πρὸ τοῦ Πιττακοῦ τὴν τῶν Πενθιλιδῶν, ἥτις ὁμῶς καταχρασθεῖσα τὴν ἐξουσίαν καὶ φερομένη ὑβριστικῶς πρὸς τοὺς πολίτας, κατελύθη διὰ συνωμοσίας ὑπὸ τοῦ Μεγακλέους, ὡς ἐν τοῖς Πολιτικαῖς ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης. « Ἐν Μιτυλήνῃ τοὺς Πενθιλίδας περιόντας καὶ τύπτοντας ταῖς κορύναις Μεγακλῆς ἐπιθέμενος μετὰ τῶν φίλων ἀνείλε. » (Πολιτ. Β'. Κεφ. ἡ. 17). Ὁμοίᾳ τις γενεὰ ἐπὶ τοῦ Πιττακοῦ ἦτο ἡ τῶν Κλεανακτιδῶν.

Ἐννοεῖται ἤδη ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης παρεκδόσεως τίς ἡ πηγὴ τῶν ἐπὶ τοῦ Πιττακοῦ διχοτασιῶν καὶ ἐσωτερικῶν ταραχῶν τῆς Μιτυλήνης· ὅτι οἱ διάφοροι ἀριστοκρατικοὶ οἶκοι, ὑπερισχύοντες ἑτεροὶ ἑτέρων ἦγον καὶ ἔφερον τὴν πόλιν, φυγὰς καὶ δημεύσεις καὶ θανάτους κατὰ τῶν ἡττωμένων ἐπάγοντες. Ὅτι δὲ βαρεῖας ὑπέστη συμφορὰς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἡ Μιτυλήνη δηλοῖ καὶ ὁ Ἀλκαῖος ἐν τινι τῶν σχολιῶν αὐτοῦ ποιημάτων, ἐν ᾧ ἐπιτιμᾷ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ὅτι « τὸν κακοπάτριδα Πιττακὸν πόλεως τᾶς ἀσχόλῳ καὶ βαρυδαίμονος ἐστάσαντο τύραννον μεγ' ἐπαινέοντες ἀσλῆες » (Ἀριστ. Πολ. Γ. Θ'. 6).

Τὴν ἡτυχίαν καὶ εὐημερίαν τῆς πατρίδος βλέπων ὁ Πιττακὸς ἐλλείπουσαν ἕνεκα τῶν τυράννων, συννοῦται μετὰ τοῦ ποιητοῦ Ἀλκαίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀντιμενίδου, καὶ συμφώνως καθαιροῦσι Μέλαγχρον τὸν τῆς Λέσβου τύραννον. Ἀλλὰ μνηστῆρας τῆς τυραννίας πλείονες, Μυρσίλος καὶ Μεγαλάγυρος καὶ οἱ Κλεανακτιδαὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀνεφάνησαν αἶφνης ἀντιποιοῦμενοι τῆς ἀρχῆς καθ' ἃς ἕκαστος εἶχεν ἀξιώσεις· καὶ οὕτως ἡ Μιτυλήνη περιήλθεν εἰς οἰκτρὰν καὶ βαρυσύμφορον ἀναρχίαν, εἰς ἣν οὐχ ἥκιστα συνετέλεσαν καὶ τὰ στασιωτικὰ ἄσματα τοῦ

Ἀλκιόν καὶ ἡ πρὸς τοὺς νεωτερισμοὺς ἀκάθεκτος κυβέρνησις τῶν πραγμάτων, καρτερικὸς πρὸς τὰς ῥοπὴ τοῦ ἀνδρός. Διότι ὁ παράφορος οὗτος καὶ στυγερὸς ποιητὴς, στίς μανιωδῶς καταφερόμενος κατὰ τῶν τυράννων, δὲν ἐφείδετο οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Πιττακοῦ, ἀρχὴν οὖν φυγάδων τινῶν ἐπῆλθε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ κατὰ τῆς πατρίδος, πρὸς ἀνατροπὴν δὴθεν τῶν τυράννων, ἀλλ' οὐδ' αὐτὸς καθαρεύων τῶν τοιούτων ἐκτερισμῶν, ὡς λέγει ὁ Σπράζιον (I^η § 3).

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ὄντων τῶν πραγμάτων, ὁ Πιττακὸς πεισόμενος χρῆσιν τῆς δικτατορίας ἣν παρέδωκεν αὐτὸν ἡ πατρίς, κατορθώνει νὰ καταβάλῃ τὴν πολυκέφαλον ὕδραν τῆς τυραννίας, νὰ φυγαδεύσῃ ἀνεπιστρέπτι τοὺς τροχόποινους καὶ νεωτεριστὰς ἀπὸ τῆς Μιτυλήνης, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ εὐθυμερίαν τῶν πολιτῶν ἐπαναγαγὼν τὴν εὐνομίαν καὶ καλὴν τάξιν εἰς τὴν πολιτείαν. Ὡς μὴ ἐπανεῖλθῃ δὲ αὐθις ὁμῆς τις πραγμάτων καταστάσις εἰς τὸ μέλλον, ἐνέπρασεν ἀπάσας τὰς ὁδοὺς τῆς ἀδικίας διὰ νόμων γραπτῶν σωφισμάτων καὶ αὐστηριῶν. Μεταξὺ τούτων μνημονεύεται ἰδίως ὡς λίαν περίεργος καὶ μὴ ἀπαντῶμενος εἰς τὰς νομοθεσίας τῶν ἄλλων νομοθετῶν, ὁ κατὰ τῶν μεθύνοντων, δι' οὗ ἐπέδωκε διπλάσιαν ποινὴν εἰς αὐτοὺς, ἢν ἀμειψήσωνται, ἢ εἰς τοὺς νήφοντας. Τὸν λόγον δὲ τούτου ὁ Ἀριστοτέλης δίδει οὕτως· « Ἐγένετο δὲ καὶ Πιττακὸς νόμων δημιουργὸς, ἀλλ' οὐ πολιτείας. Νόμος δ' ἴδιος αὐτοῦ τὸ τοὺς μεθύοντας, ἢν τι πταίσωσι, πλείω ζημίαν ἀποτίνειν τῶν νηφόντων. Διὰ γὰρ τὸ πλείους ὑβρίζειν μεθύοντας ἢ νήφοντας, οὐ πρὸς τὴν συγγνώμην ἀπέδλεφεν ὅτι δεῖ μεθύουσιν ἔχειν μᾶλλον, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον ». (Πολ. ἐνθα ἀνωτέρω. Ὁρα καὶ Ἡθικ. Νικομάχ. Γ'. 7). Διότι ὁ εἷνος τῆς νήσου ἄφθονος ὢν καὶ ἄριστος ἐγένετο, ὡς εἰσεν, αἰτία πολλῶν ἀμαρτημάτων κατὰ τὴν πόλιν διὰ τοῦ αὐστηροῦ δὲ τούτου νόμου ἠβέλησε νὰ πολεμήτῃ αὐτὴν τὴν ῥίζαν τοῦ κακοῦ.

Ἀποὺ δὲ ἐπὶ δώδεκα ἔτη διόκησε τὴν Μιτυλήνην δι' ἀπολύτου μοναρχίας, ἀλλὰ καὶ ἄκρα δικαιοσύνη, κατέθεσε τὴν ἀρχὴν εἰς χεῖρας τῆς πατρίδος ἐξ ἧς καὶ τὴν παρέλαθεν, ἐπειπὼν ἐν τέλει τὸ πολυβρύλλητον, ἐκεῖνο ρητόν· « Χαλεπὸν ἐσθλὸν ἐμμεναι ». Ἐπέστη δὲ ὁ Πιττακὸς μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς αἰσυμνητείας ἐκούσιον παραίτησιν τοῦ δέκα ὅλα ἔτη ἐπαγαλλόμενος μακρόθεν ἐπὶ τῇ εὐνομίᾳ τῆς πατρίδος. Ἀλλ' ἵνα ἀχθῇ εἰς πέρας τοιοῦτον μέγα ἔργον, οἷον τὸ τῆς καταλύσεως τῶν δυναστειῶν καὶ στάσεων, τὸ τῆς εἰρηνοποιήσεως καὶ νομοθεσίας καὶ ἐν γένει τὸ τῆς διατάξεως τῶν πραγμάτων τῆς πολιτείας, ἐδεῖτο τῆς συνέσεως, τῆς καρτερίας, τῆς μετριοφροσύνης, ἐπεικειας, ἀφιλοκερδείας καὶ αὐταπαρνήσεως τοῦ Πιττακοῦ (*). Συνετὸς εἰς τὴν

ἐναντιότητάς, μετριοφρῶν ἐν ταῖς εὐτυχίαις, ἐπεικὴς πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ, ἀφιλοκερδὴς πρὸς τὰς εὐνοίας τῆς τύχης, καὶ τοιοῦτος ὁ Πιττακὸς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀνβῇ πρὸς τὸ βάρος τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ φοβηθεὶς μὴ ἐπὶ τέλους ἀναγκασθῇ νὰ παρεκκλίνῃ τῆς ἀρετῆς χαρίζομενος ἐκείνῃ προέκρινε νὰ τὴν ἀπεδυθῇ.

Ἐλάβομεν ἤδη ἀφορμὴν ἀνωτέρω νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀφιλοκερδεῖαν τοῦ Πιττακοῦ. Ἰδοὺ καὶ ἕτερον αὐτῆς παράδειγμα· Κροῖσος ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας προτεκέσσε παρ' ἐαυτοῦ τὸν Πιττακόν· οὗτος δὲ τῷ ἀπήντησε τὰ ἑξῆς, ἢν γνηστία ἦναι ἡ παρὰ Διογ. Λαερτίου φερομένη ἐπιστολή· ἀλλὰ καὶ νόθος ὑποτιθεμένη διακράζει ἀκριδέστατα τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός. Ἔχει δὲ οὕτως· « Πιττακὸς Κροῖσῳ· « Κέλεις με ἰκνεῖσθαι εἰς Λυδίαν, ὅπως σοι τὸν ὕλ· « ὅσον ἴδοιμι· ἐγὼ δὲ καὶ μὴ ὄρεις πέπεισμαι τὸν « Ἀλυάττεω παῖδ' αὐτῶν βασιλείων πολυχρυσότατον « πέλειν οὐδέν τι πλέον ἅμιν ἰκόμενοις εἰς Σάρδεις· « χρυσοῦ γὰρ οὐ δεόμεθ', ἀλλ' ἂν πέπαμαι ἄρκια καὶ « τὰς ἐμοὶ ἐταίρους· ἔμπαι δ' ἴσται, ὡς ἀνδρὶ ξένῳ « γενοίμην τοι ὁμίλος ». Ἡλ' ἐπὶ τῷ ὄντι παρὰ τῷ Κροῖσῳ, καὶ τότε δίδοντας αὐτῷ πολλὰ χρήματα, ὁ Πιττακὸς δὲν τὰ ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι ἔχει διπλάσια τῶν ὧν εἶχεν ἀνάγκην, ὡς κληρονομήσας τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀποθανόντα ἄπαιδα. Πόσῃν δὲ σπουδὴν κατέβαλε περὶ τὴν οἰκονομίαν καὶ αὐτάρκειαν, καὶ πόσῃν πείραν εἶχεν αὐτῆς, κατανοεῖται καὶ ἐκ τῶν ἑξῆς· Ἐν τῷ ὑποτιθεμένῳ συμποσίῳ τῶν ἐπτὰ Σοφῶν τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῷ Περιάνδρῳ, τυράννῳ τῆς Κορίνθου, προτεθέντος τοῦ ζητήματος, τίς ἄριστος οἶκος, καὶ ἄλλων ἄλλην γνώμην ἀποφηνάμενων, ὁ Πιττακὸς εἶπεν· « Ἀριστος οἶκος ἐστὶν ὁ τῶν περισσῶν μὴδὲν δεόμενος καὶ τῶν ἀναγκαίων μὴδενὸς ἐνδεόμενος »· καὶ ἀληθῶς τότε εὐθυμερεῖ οἶκος τις, ὅταν δὲν στερῇται μὲν οὐδενὸς τῶν ἀναγκαίων, δὲν ἔχῃ δὲ οὐδεμίαν ἀνάγκην τῶν περιττῶν.

Ἐπὶ τῆς ἐν Λυδίᾳ διατριβῆς τοῦ Πιττακοῦ, μεταξὺ ἄλλων ἐρωτήσαντος τοῦ Κροῖσου καὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Πιττακὸς, γνωρίζων ὅτι ἡ τιμίμαζε ναυσικόν διὰ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν νήτων, Ὁ Βασιλεῦ, εἶπεν, οἱ νησιῶται ἀγοράζουσιν δέκα χιλιάδας ἵππων διανοοῦμενοι νὰ ἐκστρατεύσῃσι κατὰ σοῦ.— Ὡ! καὶ νὰ ἐρώτιζον αὐτοὺς οἱ θεοί, ἀνέκραξεν ὁ Κροῖσος, νὰ ἐπιχειρήσῃσι κατὰ γῆν ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Λυδίας!—Καὶ τί ἄλλο, ὑπέλαθεν ὁ Πιττακὸς, ρρανεὶς ὅτι ἡ γῆθησαν οἱ νησιῶται ὅτε

τε γὰρ ἀγαθὸς ὑπῆρχε, καὶ τοῖς κατὰ μέρος πρὸς τοὺς πολλὰς κοινὸς καὶ φιλόανθρωπος, καὶ τὴν πατρίδα τριῶν τῶν μεγίστων ἀπέλυσε, τυραννίδος, στάσεως, πολέμου ». Καὶ κατωτέρω· « Ὅτι Πιττακὸς βαθεὺς ἦν καὶ ἡμερὸς καὶ τὴν παραίτησιν ἔχων αὐτὸς ἐν ἐαυτῷ· διὸ δὴ πᾶσιν ἐδόκει τέλειος ἀνὴρ εἶναι πρὸς πᾶσαν ἀρετὴν ὁμολογουμένως· κατὰ μὲν γὰρ τὴν νομοθεσίαν ἐφαίετο πολιτικὸς καὶ πρόνιμος, κατὰ δὲ τὴν πίστιν δίκαιος, κατὰ δὲ τὴν ἐν ὕλοις ὑπεροχὴν ἀνδρείος, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ κέρδος μεγαλοφυλίαν ἀτιμολόγητος ».

(*) Διόδωρος Σικελιώτης ἐν Συλλογαῖς Τομ. 2. σελ. 82. Ἐκδ. Διονυσίου) ἰδοὺ πῶς ἀποφάνεται περὶ τοῦ Πιττακοῦ. « Ὅτι Πιττακὸς ὁ Μιτυληναῖος οὐ μόνον ἐν σοφίᾳ θεωρητικῶς ἦν, ἀλλὰ καὶ πολιτικῶς ἐγένετο τοιοῦτος, ὅσον ἔτερον οὐκ ἦνευκεν ἡ νῆσος, δοκῶ δ' οὐδ' ἂν ὑπερὶν ἐνέγκαι, μέχρι ἢν τὴν οἶον πλείω φέρη καὶ ἡδὴ νομοθετῆς ».

ἔμαθον ὅτι ναυπηγεῖς πλοῖα κατ' αὐτῶν, ἢ νὰ σὲ λάβωσιν ἐν τῇ θαλάσῃ, φλεγόμενοι ὑπὸ τῇ ἐπιθυμίας τοῦ νὰ σὲ ἐκδικηθῶσι διὰ τὴν καθυποδούλωσιν τῶν ἐν τῇ Ἀσπιδόχοις αὐτῶν; Καὶ οὕτω διὰ τῆς εὐφροσύνης ταύτης ἀποκρίσεως κατέπαυσεν τὴν ναυπηγίαν τοῦ Κροίσου (Ἡροδ. Α'. 27). Ἀλλοτε Ἀλυάττης ὁ τοῦ Κροίσου πατήρ ἔγραψεν ὑπερήφανα καὶ ἐπιτακτικά πρὸς τοὺς Λεσβίους· ὁ δὲ Πιττακὸς πάνυ βραχυλογικῶς, κατὰ Πλούταρχον (Συμπ. ἐπτὰ Σοφ. § 10), οὐδὲν ἄλλο ἀπήντησεν, ἢ ἐκέλευσεν αὐτὸν κρόμυα καὶ θερμὸν ἄρτον ἐσθίειν, συμβουλεύων ἴσως αὐτὸν νὰ κλαίῃ καὶ νὰ μεταμέλῃται ἐπὶ τοῖς γραπομένοις (*). Τοιαῦτα ἀλληγορικαὶ φράσεις καὶ πράξεις ἀναφέρονται καὶ ἄλλαι τοῦ Πιττακοῦ. Ἐπὶ παραδείγματι, ἀνέθηκεν εἰς τοὺς ναοὺς κλίμακα, εἰς οὐδεμίαν μὲν ἄλλην χρῆσιν ἐπιτηδεύων, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς ἀνάθημα, αἰνιττόμενος διὰ τούτου τὴν διηγεσθῆναι τῆς τύχης ἄνω καὶ κάτω μετὰ πτώσιν, τρόπον τινὰ τῶν εὐτυχοῦντων ἀνιόντων, κατιόντων δὲ τῶν δυστυχοῦντων (Αἰλιαν. Π. Ἱστορ. Β'. κθ'). Ἡρωτική ποτὲ ὑπὸ τοῦ Κροίσου τίς ἀρχὴ ἀρίστη ἢ τὸ ποικίλου ξύλου, ἀπεκριθὲν, ὑπαινιττόμενος τοὺς νόμους.

Ἐκ τῶν προτιμωτέρων γυμνασίων τοῦ Πιττακοῦ ἦτο τὸ νὰ ἀλήθῃ στρέφων ὁ ἴδιος τὴν μύλην. Ἐκ τούτου ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τὸ ὀνομαζόμενον ἐπιμύλιον ἄσμα· « Ἄλει, μύλα, ἄλει, καὶ γὰρ Πιττακὸς ἀλεῖ μεγάλας Μιτυλάνας βασιλεύων. » (Πλ. ἐνθ. ἀνωτέρω § 14). Ἐπράττεν ἄρα γε τοῦτο ὁ σοφὸς νομοθέτης καὶ ἀρχὴν τῆς Μιτυλήνης δι' ἀπλὴν σωματικὴν γύμνασιν, ἢ διὰ νὰ ἀσκήται καὶ ψυχικῶς εἰς τὴν καρτερίαν, ἢ χάριν μετριοφροσύνης, ἢ διὰ νὰ διδάξῃ τοὺς συμπολίτας του ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀνωτάτῳ ἀξιώματι ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἀπαξιοῖ τὰ τιμωρὰ πλήν χρησιμὰ ἔργα; Ἰσως δι' ὅλα ταῦτα, καθὼς καὶ ὁ Αἰλιανὸς λέγει· « Ὅτι ὁ Πιττακὸς πάνυ σφόδρα ἐπῆνε τὴν μύλην, ὅτι ἐν μικρῷ τόπῳ διάφορὰ ἐστὶ γυμνάσασθαι (Π. ἱστ. Ζ'. δ'). Ὁχυμαστὸν δὲ καὶ σπάνιον παράδειγμα γενναϊότητος καὶ ἐπισεικείας πρὸς τοὺς ἐχθρούς του ἀπέδειξεν ὁ Πιττακὸς ὅτε ὑποχείριον λαβὼν τὸν φονέα τοῦ υἱοῦ, ἢ κατ' ἄλλους, τὸν ἄσπονδον αὐτοῦ πολιτικὸν ἐχθρὸν Ἀλκαῖον, συνεχώρησεν, εἰπὼν· « Συγγνώμη τιμωρίας κρείττων, διότι αὕτη μὲν θηριώδους γνώμης εἶναι τεκμήριον, ἐκείνη δὲ, ἀνθρωπίνης. »

Τοιοῦτος ἐν γένει ὁ Πιττακὸς κατορθώσας νὰ συνενώσῃ ἐν ἑαυτῷ τὴν πολιτικὴν ἀρετὴν μετ' ὅλων τῶν ἄλλων ἠθικῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἡ μὲν λέξις θεωρεῖ αὐτὸν ὡς τὸν κροῦφάειον τῶν ἐνδόξων ἀνδρῶν τῆς, ἢ δὲ Ἑλλὰς κατηγέτερισεν ἐν τῇ σοφῇ αὐτῇ; Πλειάδι (**). Τῶν ἐπτὰ τούτων σοφῶν ἀνδρῶν ὑπῆρχον ἐν τῷ προνάῳ τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ, κατὰ Πausanίαν (Βιβ. Γ'. 24. 1.), ἀναγεγραμμένα διὰ

φορὰ ἀπορρέγματα, ἅτινα ὡς ἀπαρχὴν τῆς σοφίας αὐτῶν ἀνέθηκεν τῷ Ἀπόλλωνι. Τὰ ῥητὰ ταῦτα, ἅτινα ὁ Πausanίας ὀνομάζει ὠφελήματα τοῖς ἀνθρώποις γεγραμμένα εἰς τὸν βίον, μετὰ καὶ ἄλλων περιωθέντων ἀποτελοῦσιν ὁλόκληρον κώδικα ἠθικῆς διδασκαλίας, καὶ ἕκαστον αὐτῶν ἐπὶ μέρος εἶναι ἐν ἠθικῷ ἀξίωμα. Τοιαῦτα διεσώθησαν καὶ τοῦ Πιττακοῦ ἱκανὰ μάλιστα παρὰ Διογέει τῷ Λαερτίῳ, ὃν ἄξιον λόγου εἶναι τὸ γυμνῶν ἐκεῖνο παράγγελμα « Τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. » Νέος τις Ἀταρνείτης, διπλοῦ γάμου προτεινομένου αὐτῷ, τοῦ μὲν πλουσίου καὶ εὐγενοῦς, τοῦ δὲ μετρίου καὶ ὁμοίου αὐτῷ τὸν τε πλοῦτον καὶ τὸ γένος, συνεβουλεύετο τὸν Πιττακόν, ὁπότερος τῶν γάμων προτιμότερος· ὁ δὲ Πιττακὸς ἀντὶ πάσης ἀποκρίσεως τὸν ἀπέστειλεν ἐκεῖ που πλησίον εἰς ὁμιλὸν τινα παίδων παίζοντων τὰς βέμβετας. Ὁ δὲ προσελθὼν ἤκουσεν αὐτοὺς φωνάζοντα· ἐπὶ τῆς παιδιᾶς αὐτὴν κατὰ στυγὸν ἔλα. » Ἐννοήσας τότε τί ἤθελε νὰ τῷ εἴπῃ ὁ Πιττακὸς ἀπῆλθε νυμφευθεὶς τὴν ἱσθὴν ἑαυτοῦ καὶ ὁμοίαν (Καλλιμάχος παρὰ Δ. Λαερτίῳ). Προσθέτει δὲ ὁ Λαέρτιος ὅτι ὁ Πιττακὸς εἶχεν ἰδίαν πείραν τοῦ πρίγκυπτος· διότι ἡ σύζυγίς του οὕσα εὐγενεστέρα, ὡς ἀδελφὴ Δράκοντος υἱοῦ τοῦ Πενθίλου, σφόδρα κατεσοδαρεύετο αὐτοῦ.

Ἐκτὸς δὲ τῶν νόμων, οὓς ὁ Πιττακὸς ἔγραψε πεζῶς, ἐποίησε καὶ ὠδὰς καὶ ἐλεγεία ἐπὶ ἑξακόσιαι. Ἐκ τῶν ὠδῶν σώζεται ἀπόσπασμά τι ἀναφερόμενον εἰς ἄνδρα κακόν, καὶ ἔχον οὕτως·

Ἐχόντα δαί τόξ' καὶ ἰσδόκον φαρέτραν
Στείχειν ποτὶ φῶτα κακόν·
Πιστὸν γὰρ οὐδὲν γλῶσσα διὰ στόματος
Ἀλεῖ διχόμυθον ἔχουσα
Κραδίη νόημα.

Τί νὰ θαυμάσῃ τις πρότερον ἐν τῇ ὠδῇ ταύτῃ, τὴν ἐννοίαν ἢ τὴν γλυκύτητα καὶ ἀρμονίαν τῆς γλώσσης; Πόσον ἄμωτος καὶ ψυχρὰ ἡ ἑμμετρος αὕτη παράφρασις ἧς ἐπειράθη ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ;

Ἐπιστῆμιος μὲ τόξ' καὶ φαρέτραν βρεῖαν
Νὰ ἐπύρχειται πρέπει πρὸς αἶδρα κακόν·
Ἡ καρδία ὁπόταν κρύπτῃ γνώμην δολίαν,
Οὐδὲν ῥῆμα προφέρει ἢ γλῶσσα πιστόν.

Ἄλλ' ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, αἰσθάνομαι ὅτι ἔλαθον ἑμαυτὸν παρατείνας τὴν ἀφήγησιν πέραν ἴσως δέοντος· ἵνα δὲ μὴ τις μου καταγνῶ ἀσιωτεῖαν χρόνον καὶ κατάχρησιν τῆς ὑμετέρας ἐπισεικείας καὶ ὑπομονῆς, ἀνάγκη νὰ θέσω πέραν εἰς αὐτὴν, τοσοῦτον μόνον προσθεὶς πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ὅλου, ὅτι ἡ πατρίς εὐγνωμονοῦσα τῷ Πιττακῷ, ἰδρύσατο αὐτῷ μνημεῖον λαμπρόν, ἐφ' οὗ ἐπεγράφη τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον·

Οἰκίῳ δακρύοις ἀγασμένα καταθάπτει
Ἐνθάδε Λέσθος υἱόν, Πιττακόν, Ἰέρρυδιον.

Παραλείπων δὲ τὴν ἀπομνημόνευσιν τῶν κατὰ τοῦ Πιττακοῦ σχωμάτων καὶ στυρικῶν γλυκα-

(*) Τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἀποδίδει ὁ Δ. Λαέρτιος ἐν Βίαντα τὸν Πριηνέα ἐν τῷ Βίῳ αὐτοῦ.

(**) Περί τῶν ἑπτὰ Σοφῶν ἔρα τὸ σοφὸν Ἄρθρον τοῦ Κ. Ἀσιωπίου ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, σελ. 218—324.

σμῶν τοῦ Ἀλκαίου, δι' ὧν ἐξεδικεῖτο τὸν Αἰτυμνί-
την τῆς Μιτυλήνης, ἐνεκα τῆς ἀποτυχίας τῶν
νεωτερισμῶν αὐτοῦ, παρατρέχων ὡσαύτως καὶ τὴν
ἀπαρτίθυσιν τῶν σοφῶν αὐτοῦ ἀπορρηγμάτων, ἵνα
μὴ καταστήσῃ λίαν ἀσύμμετρον τὸν λόγον, θέλω
ἐπισημάνει αὐτὸν δι' ἐνὸς μόνου παραγγέλματος
ἀξίου νὰ μελετηθῇ ἰδίως κατὰ τὴν παρούσαν ἡμέραν.

Ἐκ τῶν εἰς τὸ Δελφικὸν Χρηστήριον ἀνηγράπτων
ῥητῶν τῶν ἐπὶ τὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, ἦτο βεβαίως
καὶ τοῦ σοφοῦ Πιπτακοῦ τὸ, Καίρῳ γινώθι. Ἄν τὸ
Γινώθι σκυτὸν τοῦ Θάλητος περιέχει τὴν ἐξ ὑπο-
κειμένου φιλοσοφίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὸ, Καίρῳ γινώ-
θι τοῦ Πιπτακοῦ, περιέχει τὴν ἐξ ἀντικειμένου,
ἦτοι τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν περιστάσεων.
Τι ὀφείλει ἀληθῶς εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ γνωρίζῃ τὸ
τί ὀφείλει εἰς ἑαυτὸν, εἰς τὸν πλησίον καὶ εἰς τὴν
πατρίδα, ὅταν, τοῦ καιροῦ ἐπιστάντος τῆς δια-
πράξεως τῶν καθηκόντων τούτων, ἀφίνη αὐτὸν πα-
ρερχόμενον εἰς μάτην; Ἀνάγκη ἄρα, ἵνα προέλθῃ
ἀγαθόν τι, νὰ συνέλθωσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀμφοτέρω-
ταῦτα· διότι χωρὶς ἐλάττωρον διενεργούμενον οὐδὲν
ἔχει τὸ ὄφελος. Καίρῳ λοιπὸν γινώτε, ὦ φίλοι Μι-
τυληναῖοι, φωνάζει ὁ ὑμέτερος συμπολίτης. Γινώτε
τὸν αἰῶνα καὶ τὴν ἐποχὴν ἐν ᾗ ζῆτε, καὶ συμ-
μορφοῦσθε πρὸς αὐτήν. Καίρῳ γινώτε, λέγει πρὸς
τοὺς ἄρχοντας τοὺς τε θεσηκευτικούς καὶ πολιτικούς·
ὁ παρὼν καιρὸς αἰτεῖ τὴν κατὰ θεὸν ἐκπαίδευσιν
τοῦ λαοῦ, τὴν κατὰ Χριστὸν ἡτοικίην αὐτοῦ, τὴν
εἰς τὰ πάτρια δόγματα στερέωσιν του καὶ τὴν ἀπὸ
τῆς εἰς τὰ κακὰ καὶ τὴν διαφθορὰν ῥοπῆς αὐτοῦ
ἀναστολήν. Καίρῳ γινώτε, λέγει πρὸς τοὺς ἐφόρους
τῶν σχολείων. Γινώτε ὅτι ὁ παρὼν καιρὸς δὲν στέρ-
γει, ὅτι ὁ παρελθὼν· δικαιώσατε τὰς ἀξιώσεις τοῦ
ἐνεστώτος, φέρετε συμφώνως μετὰ τῶν ἐμδριθῶν
ὑμῶν καθηκόντων τὴν δυνατὴν βελτίωσιν εἰς τὴν
διαδοσιν τῆς παιδείας, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι πα-
ρυσιῶσμεν παράδοξόν τινα πρωθυστερισμὸν καὶ
ἀναχρονισμὸν. Καίρῳ γινώτε, λέγει πρὸς τοὺς γο-
νεῖς καὶ τοὺς παῖδας· γινώτε, γονεῖς, τὴν εὐδυσίτητον
ἡλικίαν τῶν τέκνων ὑμῶν, καὶ ποδηγετεῖτε ταῦτα
λόγῳ καὶ ἔργῳ καὶ παραδείγματι καὶ διδασκαλίᾳ
εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς καὶ ὀρθοπροσύνης. Γινώτε,
παῖδες, ὅτι ὁ καιρὸς εἶναι τὸ παρυτιμώτατον χρῆμα
τοῦ ἀνθρώπου καὶ φεύγει ἀνεπιστρεπτί· μὴ δαπα-
νᾶτε αὐτὸν εἰς μάταια καὶ ἐπιόλῳ, ἀλλὰ δια-
μορφοῦμενοι τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν προὐπτετε
εἰς τὸ ἀγαθόν, ἵνα μὴ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀκμῆς ὑ-
μῶν εὐρεθῇτε ἀπορώδιᾳ τινα ὄντα καὶ ἄχρη ἀρού-
ρης ἐτώσις. Καίρῳ γινώτε, λέγει τέλος πρὸς ἅ-
παντας τοὺς πολίτας· γινώτε ὅτι σήμερον ἡ πατρίς
χρηθεῖ τῆς συντόμου καὶ γενναίας ἀντιλήψεως καὶ
βοηθείας ἐκάστου ἡμῶν ἀνελαιρέτως· ὅτι ἵνα βαίῃ
εἰς τὰ πρόσω κατὰ τὰς ἀξιώσεις τοῦ παρόντος αἰ-
ῶνος, δεῖται πόρων ζωτικωτέρων καὶ ὁργάνων δρα-
στητικωτέων. Γινόντες δὲ καὶ ἐπιγινόντες τὴν ἀξίαν
καὶ δύναμιν τοῦ σοφοῦ παραγγέλματος τοῦ συμ-
πολίτου ἡμῶν, καὶ ἀρέντες πᾶσαν εἰρωνεῖαν, ἵνα
κατὰ Δημοσθένην εἰπῶ, δεῦτε ὡς ἔχει ἕκαστος δύ-

Η ΦΥΓΗ ΤΟΥ ΑΙΝΕΙΟΥ.

—ο—

Ἡ καταχωριζομένη ἐνταῦθα εἰκὼν παρι-
στα τὸν ἐπὶ θυγατρὶ γαμβρὸν τοῦ Πριάμου
Αἰνεῖαν φεύγοντα τὴν ἄλωθεῖσαν Τρωάδα,
καὶ φέροντα ἐπ' ὤμων τὸν γέροντα αὐτοῦ
πατέρα Ἀγχίτην. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ λαμβά-
νει παρὰ τῆς νύμφης αὐτοῦ Κρεούσης, πα-
ρακολουθούσης τὸν σύζυγον, τοὺς ἐφεστίους
θεοὺς, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Αἰνεῖου Ἀσκάnios κρατεῖ
τὴν χεῖρα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

Εἰ καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος ἐπέ-
χυπεν ὁ τεχνίτης εἰς τὰ πρόσωπα τῆς εἰκό-
νος ταύτης τὴν ὁδύνην καὶ τὴν ἀπελπισίαν
ἣν αἰσθάνονται οἱ φεύγοντες τὴν ἰδίαν πα-
τρίδα καὶ μάλιστα οἱ φεύγοντες αὐτὴν ἐ-
ρημουμένην καὶ ἐξολοθρευομένην, καὶ ὁμῶς
κατωτέρα εἶναι ἢ παράστασις αὕτη τῆς περι-
γραφῆς, ἣν ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ δευτέρῳ
βιβλίῳ τῆς Αἰνεΐδος τοῦ Οὐίργιλίου, βιβλίου
οὕτινος τὰ προτερήματα παραβάλλονται ὑπὸ
τῶν κριτικῶν διὰ τὸ ὕψος, καὶ τὴν φαντασίαν,
καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως, καὶ πρὸς
αὐτὰ τὰ θεῖα ἔπη τοῦ Ὀμήρου.

Ταύτην λοιπὸν τὴν περιγραφὴν παραθέ-
τομεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα, δανειζόμενοι αὐτὴν
παρὰ τῆς εὐφραδοῦς ἀνεκδότου μεταφράσεως
τοῦ μακαρίτου Ἰακώβου Ρ. Ραγκαβῆ, ἧς
τεμάχιον ἐδημοσιεύσαμεν ἄλλοτε (φυλλάδ.
81, σελ. 213), ἀποβλέπον εἰς τὴν γνωστὴν
συμφορὰν τοῦ Λαοκόοντος, ἐξεικονιζομένην
διὰ τοῦ δευτέρου συμπλέγματος.

Συνταραττόμενον οὕτως ὁρμῇ μὲ κατεῖχε μάλας,
ὅταν μοι αἶρης λαμπρὰ ὡς οὐδέποτε ἄλλοι, ἐρᾶν
διὰ νυκτός, φρεσὶν δ' ἐξαισχύουσα σέλας ἡ μήτηρ.
κατερπνῆς ἡ θεότης καὶ ὅση καὶ εἴς συνήθως
εἰς τοὺς θεοὺς καθορᾶς· ἐπέσχε με δὲ ἀφαιμένη
τῆς εἰσεῖς, κ' ἐκ βοδόχρου ἐξέφρασε στόμακος ταῦτα·
καὶ Γέγονον, ἐκ τίος ὁδύνης ὁ τότεν ἀλάμαστος χόλος;
εἰ ἐξεμάτης ἡ πῶς δι' ἡμᾶς οὐδὲ πλέον φρονίζεις;
πρῶτον δὲν βλέπεις τὸν σὸν ὑπὸ γήρως καμῶντα πατέρα;
ποῦ τὸν Ἀγχίτην, τὴν σύζυγον Κρείουσαν ποῦ καταλείπεις,
ποῦ τὸν Ἀσκάνιον; πάντες αὐτοὶ μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων
περιπλανῶνται, καὶ θ. τῆς ἐμῆς ἀρωγῆς ἐστεροῦντο,
ἢ παρελθόντο ἢ δ' εἰς τὸ πῦρ ἢ τοὺς ἑσπερὺς ἔβροτ;
οὐκ ἔμορφή τῆς Λακωνικῆς ποσσὶς Τυνδαρίδος σοὶ πταίει